

از جنبش یخ
تا
حکومت کارگری آبادان

نوشته

اکبر آذربایجانی

سرشناسه

مفرد و پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شماره افزوده:

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

: آذربایجانی، اکبر / نوشته اکبر آذربایجانی.

: از جنبش یخ تا حکومت مازگری آبادان / نوشته اکبر آذربایجانی.

: اصفهان: افسر، ۱۳۹۹

: ۱۶۹ ص.

: ۱ - ۶۳ - ۸۰۹۸ - ۹۶۴ - ۱۷۸

: فیفا.

: نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- ملی شدن

petroleum industry -- trade -- Government ownership -- Iran

: ایران -- تاریخ -- پهلوی -- ۱۳۳۰ - ۱۳۵۷

: Iran -- History -- Pahlavi, 1941 - 1978

: ایران -- تاریخ -- پهلوی -- ۱۳۳۰ - ۱۳۵۷ -- جنبش ها و قیام ها

Iran -- History -- Pahlavi, 1941 - 1978 -- *Protest movements

: ناشر همکار، انتشارات پرسش

: ۱۳۹۹ ۴ الف ۱۴ / ۱۵۱۵ DSR

: ۹۵۵/۰۸۲۴۰۹۲:

: ۵۱۳۴۷۰۵:



نشر پرسش

انتشارات
افشار

اکبر آذریباجان

از جنبش یخ تا حکومت کارگری آبادان

• آماده‌سازی: کارگاه پرسش • لیتوگرافی: سرویس • چاپ: کمالی‌نژاد

ناشر: انتشارات افسر - انتشارات پرسش

• چاپ اول: ۱۳۹۹ • شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

شابک: ۱-۶۳-۸۰۹۸-۹۶۴-۹۷۸

© حق چاپ محفوظ است.

انتشارات افسر - اصفهان - چهارباغ - کوی سینما سپاهان - ساختمان امیرکبیر پلاک ۲۱

نشر پرسش - آبادان - بریم - میدان آلفی - ساختمان اروند تلفن ۰۹۱۶۸۴۰۰۱۷۰

نشانی مکاتبات پستی: نشر پرسش - اصفهان - صندوق پستی ۳۱۶-۸۱۷۳۵

E-mail: porsesh.pub@Gmail.com

info@porsesh-pub.com

www.porsesh-pub.ir

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	"نامه سرپرسی لورن به لرد کرزن در بار خارجه انگلستان"
۱۱	۱. از ورود انگلستان تا قرارداد رویترز
۱۹	۲. از کشف نفت داری تا تأسیس پالایشگاه آبادان
۲۳	از جنبش یخ تا حکومت کارگری در آبادان
۳۷	چگونه کارگران در اعتصاب ۱۲۹۹ متشکل شدند
۵۰	اعتصاب ۱۳۰۸ آبادان
۵۱	خطاهای راهبردی رضا شاه و سقوط دولت او
۵۸	تصرف شهر و سرکوب جنبش
۶۵	۳. جنبش یخ
۶۵	چگونه طبقه کارگر ایران به بلوغ سیاسی رسید
۱۱۰	شکست تفکر مماشات و اصلاح طلبانه حزب توده
۱۱۶	شروع اعتصاب آبادان برای بار دوم و حکومت کارگری آبادان
۱۲۷	پیروزی اعتصاب آبادان و عقب نشینی شرکت نفت

- خطای تاریخی حزب توده و شورای متحده ۱۲۸
- سرانجام سندیکا‌های نفت پس از کودتا و ملی شدن نفت ۱۴۱
۴. از حکومت کارگران در آبادان تا ملی شدن نفت ۱۴۳
- ترورِ نافرجام شاه با هدفِ حزب توده ایران ۱۴۵
- توافقِ پشت پرده ۱۵۰
- پانویس‌ها ۱۶۱

www.ketab.ir

پیشگفتار

از حوادث نادر تاریخ ایران، امتداد نفت داری و رسیدن به نفت در مسجد سلیمان برای نخستین بار و پیروزی انقلاب اکتبر در روسیه و همزمانی آن دوران با هم می باشد. انگلستان همیشه در پی تزاری را رقیب خود در همسایگی ایران می دانست. پس از پیروزی انقلاب اکتبر و الغای تمامی قراردادهای تحمیلی روسیه تزاری به ایران، انگلستان که با قرارداد ۱۹۰۷ سعی کرد به گونه ای غیر مستقیم ایران را در چنبره خود قرار دهد، در این راه از حمایت عناصر داخلی قدرتمندی هم بهره مند بود. اگرچه در آن دوران به این گونه حمایت ها هم نیازی نداشت. از شروع بهره برداری از میادین نفت در ایران تا ساخت پالایشگاه آبادان، انگلستان به نیروهای خود در ایران تحت عناوین پلیس جنوب و پلیس شرکت نفت، برخی از شیوخ عرب خوزستان و برخی از خوانین هفت لنگ بختیاری برای امنیت "نفت" سود می جست. قرارداد ۱۹۰۷ و قرارداد بعدی که پس از شکل گیری حکومت وثوق الدوله در سال ۱۹۱۹ در ایران به امضاء رسید تا حدی اهداف

انگلستان را هویدا نمود. این نگرانی انگلستان بیشتر می شد وقتی که شخصیت های ملی تمایلات خود را به همسایه شمالی اصلاً کتمان نمی کردند و این تمایلات دولت بریتانیای کبیر را شدیداً نگران می کرد. حاکمیت نصف و نیمه شیخ محمد خیابانی و فرقه دموکرات در آذربایجان و همچنین تشکیل جمهوری شورایی جنگل توسط میرزا کوچک خان و جریان جنگل و سپس قدرت گیری محمد تقی خان پسیان "کلنل" در خراسان تمام و کمال نشان می داد که دولت و ثوق الدوله در خطه شمالی اصلاً موفقیتی نداشته و مردم آن گونه قراردادها را بر نمی تابند و مستعمره شدن کشور خود را نمی پذیرند و نشان داد ایرانیان در بدترین شرایط بهترین نوع استعمار را نمی توانستند بپذیرند.

انگلستان و دولت و ثوق الدوله در جنوب در ابتدا موفق بودند و تا حدودی توانستند قدرت خود را تحمیل کنند ولی در ادامه دچار مشکلات عدیده ای شدند. شیخ خزاعه و برخی از خوانین بختیاری برای خود "حق" و "تو" قائل شده و خارج از قراردادها شرکت نفت و دولت مرکزی برای خود حقوقی قائل بودند و در برخی مواقع ایستاد زحمت می کردند.

در دیگر مناطق هم وضع بهتر از این نبود و هر قدرتی در هر ناحیه ای علم طغیان برافراشته بود. جنگ جهانی اول نفرت مردم منهای بخشی از رجال ایران را از انگلستان به گونه ای که دولت انگلستان بود آشکار کرد. حوادث جنوب غرب و مقاومت در برابر انگلستان و متمایل شدن به آلمان و عثمانی از بوشهر تا کرمانشاه را تحت تاثیر قرار داده بود در مرکز کشور وضع از این هم بدتر شد. یاغیگری و ناامنی که بعد از مشروطیت و برای تضعیف آن از طرف حکام مناطق و برخی از متنفذان در جنگ قدرت آغاز شده بود کم کم گریبان منافع دولت انگلستان و مال التجاره های آنان را هم گرفت. خشکسالی و مصرف محدود منابع غذایی مردم در شرایط خشکسالی از سوی نیروهای روسیه تزاری و

انگلستان در ایران و گرسنگی و راهزنی هم مزید بر آن شد؛ و نتیجه آن قحطی و ناامنی بود که سراسر ایران را دربر گرفت، به طوری که دولت و ثوق الدوله علی رغم تلاش بیش از حد نتواند موفق باشد، ولی از دل دولت و ثوق الدوله نیروهایی که باید آینده ایران را تحت تأثیر قرار بدهند، خود را بروز دادند.

قویترین شخصیت که در این دوران در حاکمیت و قدرت خود را معرفی نمود رضاخان میرپنج و "رضاشاه پهلوی" بعد است. رضاخان برخلاف همکاران و همسران خود هیچ رفتاری که او را همانند سیدضیاء طباطبایی و یا وثوق ... قاجار انگلستان معرفی کند بروز نداد و حتی نثریاتی همانند حقیقت و شخصیت‌هایی همانند کلنل پسیان و فرخی یزدی و مصدق و مدرس حتی در موارد سرکوب‌آمیز زیاد دخیل نمی‌دانستند، مثلاً در تعطیلی روزنامه‌ها در دوران نخستین قوام که رضاخان سردار سپه و وزیر جنگ بود هیچ‌کس علیه او نه مطلب نوشت و نه او را مقصر دانستند و بدین گونه بود که رضاخان خود را شخصیتی خاص معرفی نموده بود. اگرچه نیروهای تحت امر او در حوادث جنگل دخیل بودند ولی حوادث جنگل چون در درون خود حرف و حدیث زیادی آفرینانده بود کسی توجه ویژه‌ای به نقش رضاخان ننمود. رضاخان در این دوران است که به سرپرسی لورن وزیر مختار انگلیس می‌گوید: "من به دست ایرانیان همان کار را که بریتانیا می‌گوید آرزوی آن را دارد یعنی به وجود آوردن ارزش برمند و برقراری نظم به سرانجام می‌رسانم."

نامه سرپرسی لورن به لرد کروزن وزیر خارجه انگلستان

رضاخان پس از آن است که با ورود به تهران در اسفند ۱۲۹۹ و تلاش برای ایجاد امنیت و ثبات تقریباً همه را قانع می‌کند که یگانه کسی است که می‌تواند امنیت، آرامش و نظم را در کشور نهادینه کند، به طوری که وقتی به

حالت قهر به بومهن می‌رود این مصدق و مدرس نمایندگان مجلس هستند که او را به تهران بازمی‌گردانند. رضاخان در همان دوران رضاخان بودن و سردار سپه شدن خود تمام آن بخش از قول و قرارهایش به "سرپرسی لورن" را به انجام رساند. به‌طوری که یکی از مدیران شرکت نفت که حالا بزرگترین دغدغه دولت انگلستان بود در این باره تأییدیه‌ای نوشت. ت. ل. جاکس مدیرعامل شرکت نفت در خوزستان نوشت: تا آنجا که به شرکت نفت مربوط است سوءتفاهم یا مشکلی با رژیم تازه نداشته‌ایم.

انگلستان در ازاء قولی که رضاخان برای امنیت به آنها داده بود دست او را در تسلط بر توت جریه و مقننه و دیگر نهادها بدون کارشکنی و اعتراض باز گذاشتند؛ خصوص وقتی شیخ خزعل به عنوان یک مزاحم از سر راه شرکت نفت برآمده بود و انگلستان قدرتمندی رضاخان را در چارچوب منافع خود می‌دید.